

Vodící pes patří hodnotou mezi nejdražší, ne všechna plemena se hodí k výcviku

3. 10. 2019, 12:29

Roman Mašín

Foto: autor

Na rase až tak moc nezáleží, ale třeba barva je pro nevidomé páníčky vodících psů důležitá. „Mám zbytky zraku, světlého psa jsem schopen aspoň orientačně při procházce rozeznat na pozadí zeleného trávníku. U nadačního fondu nejdřív ověřili, že vůbec zvládnou soužití s vodícím psem. Naštěstí jsem už v minulosti jednoho psa měl, tak to nebyl problém,“ vzpomíná Zdeněk Lébl, kterému oční choroba ponechala jen několik procent zraku na jednom oku.

Vodící pes patří hodnotou mezi nejdražší, ne všechna plemena se hodí k výcviku

Dřív byla jakýmsi symbolem nevidomého bílá hůl a černé brýle, dnes se jím postupně stává právě dobře vycvičený vodící pes. Vychovat a vycvičit takového čtyřnohého parťáka ovšem není vůbec snadné. V Česku se výcvikem vodících psů zabývají neziskové specializované organizace.

Základním požadavkem, aby mohl být na výcvik přiznán státní příspěvek, je členství v některé mezinárodní organizaci výcvikových škol. Mezi nejznámější takové školy u nás patří třeba Pomocné tlapky, Středisko pro výcvik vodících psů SONS, Pes pro tebe nebo Nadační Fond Mathilda.

Retrívři, ale i ovčáci nebo pudlové

Prvním krokem k úspěšnému vodicímu psovi je výběr vhodného plemene. Ne každé plemeno se k takovému výcviku hodí. Přestože jsou v malém využívání i třeba němečtí ovčáci, border kolie nebo královští pudli, jako nejvhodnějšími se ukázali labradorští retrívři. Ti také naprosto mezi vodicími psi všude ve světě drtivě převažují.

Pro vodící práci se nejlépe osvědčují labradoři. Mají-li vhodné předpoklady, mohou však výcvik podstoupit i psi jiných plemen.

„Povahové vlastnosti labradorů, jejich ovladatelnost, ochota spolupráce s člověkem, přátelské, nekonfliktní chování ke všemu živému a zároveň snadná péče a údržba předurčují toto plemeno pro život s lidmi se zdravotním postižením,“ vysvětluje Hana Jasenovcová z nadačního fondu Mathilda, který se výcvikem vodících psů zabývá s tím, že se využívají také zlatí retrívři.

Povahové vlastnosti mají podobné, ale trochu složitější je péče o jejich krásnou dlouhou srst. Cvičí se i kříženci těchto plemen.

Ale ani všichni retrívři nejsou k výcviku a práci s nevidomým vhodní. Každý vodící pes by měl mít klidnou, vyrovnanou, přátelskou povahu bez jakékoliv známky agrese, bez loveckých pudů, nesmí být příliš sebevědomý, ale také ne přecitlivělý nebo bázlivý. Měl by mít silnou empatii, a chuť spolupracovat s člověkem a musí být zdravý. Na základě především těchto kritérií se vybírají štěňata pro výcvik.

Pomocné tlapy, které vychovávají asistenční psy pro zdravotně postižené a také canisterapii, berou do výcviku psa nebo fenu ve stáří 12-20 měsíců, kteří projdou přísnými povahovými a zdravotními testy (krevní testy, vyšetření moče a očního pozadí, RTG kontrola kyčlí a loktů). Ideální je, když je k dispozici štěně z vlastního chovu z osvědčeného spojení.

Kde ale taková štěňata vzít? Dříve byli vytipováni chovatelé, kteří byli ochotni spolupracovat. „Pro moderní výcvik vodicích psů je již samozřejmostí chov vlastních štěňat, abychom zajistili konzistentní přísun vhodných štěňat pro výcvik,“ říká Hana Jasenovcová.

„To znamená výběr rodičů budoucích vodicích psů tak, aby to byli ti nejlepší z nejlepších ze zdravotního i povahového hlediska. V chovu spolupracujeme i se zahraničními školami vodicích psů, dělají se povahové, zdravotní i genetické testy.“

Výcvik i pro nevidomého

Také každý nevidomý člověk musí projít přípravou na život s vodicím psem dříve, než se pro něj vhodný pes vybere.

„Když jsem se rozhodl využívat vodicího psa, nejprve jsem u Mathildy prošel jakýmsi základním kurzem, kde si ověřovali, zda jsem vůbec schopen soužití s vodicím psem,“ vzpomíná Zdeněk Lébl.

„Já jsem naštěstí v minulosti psa měl, a tak nebyl žádný problém v tom, že bych neuměl se zvířetem zacházet. Zbývalo už jen vybrat. A pro mne byla důležitá barva, abych světlého psa aspoň trochu rozeznal v kontrastu se zelenou barvou přírody.“

Když je štěně vhodné pro výcvik vybráno, může začít jeho cesta k celoživotnímu úkolu – pomoci nevidomému. Všechny organizace, které se tomu věnují, postupují v podstatě stejně.

Štěně nemůže cvičit ani vychovávat jeho budoucí nevidomý majitel, ten potřebuje už psa takříkajíc hotového. Proto je štěně umístěno do domácnosti dobrovolníků, kteří s organizacemi spolupracují a kteří mu dají základy, takzvanou předvýchovu. Bez jejich obětavosti by celý výcvik nemohl fungovat.

Do rodiny předvychovatele odchází u společnosti Pes pro tebe štěně v osmi týdnech, musí se tam nejen naučit hygienickým návykům, ale vytvořit si se svým přechodným majitelem vazbu, postupně se začíná s výchovou a výcvikem základní poslušnosti.

Pejskové zůstávají v rodinách předvychovatelů 12-18 měsíců, poté absolvují potřebná zdravotní vyšetření, povahový test a v případě, že je vše v pořádku, nastupují do speciálního výcviku k jedné z trenérek Psa pro tebe, který trvá šest až osm měsíců.

„Aby se pes mohl stát průvodcem nevidomého, musí zvládnout přes třicet dovedností, které musí vzájemně propojit tak, aby vedl svého majitele jistě a bezpečně. Zároveň vycvičeného psa musí jeho práce bavit,“ konstatuje Jasenovcová.

„Základem výcviku je schopnost psa dlouhodobě se soustředit a nerozptylovat se okolím. Což není při jeho přirozené zvědavosti lehký úkol. Musí zapomenout na svůj vynikající čich, sledovat svět před sebou očima a podle zraku se rozhodovat.“

Pes má obecně skvěle vyvinutý orientační smysl a snadno a dokonale se orientuje tam, kde žije a často se pohybuje. Ale bez patřičného výcviku má tendenci prozkoumávat okolí a sledovat vše, co se kolem něj děje.

Cílem výcviku je mimo jiné i to, aby se pes soustředil jen na podstatné věci a nerozptyloval se okolím, včetně například cizích psů nebo jiných zvířat v okolí. To je asi nejkomplicovanější část výcviku vodícího psa.

Základním pravidlem výcviku je, že pes musí být pouze pozitivně motivován a nikdy nesmí být fyzicky trestán. Musí svou roli přijmout jako přirozenou část svého života. „Ve druhé polovině tohoto speciálního výcviku už se výcviku účastní i nevidomý, pro kterého je pes cvičen,“ říká Zdeněk Lébl.

„Je to důležité nejen kvůli postupnému navázání vztahu se psem, ale i k tomu, že se člověk učí současně se psem a lépe pak rozumí jeho signálům, kterými mu čtyřnohý kamarád v životě pomáhá.“ Pak už konečně přibližně v 18 měsících věku psa nastane kýžený okamžik, kdy je předán svému novému majiteli definitivně.

Klidný a vyrovnaný

Co takový pes tedy musí zvládat? Musí se například umět plně soustředit na péči o svého nevidomého majitele. Ovšem i ten ale musí i přes svůj hendikep být předvídatelný.

„I vodící pes potřebuje vyvenčit nebo si volně zaběhat. A tak musím vědět, kde si mohu dovolit svého psa pustit z vodítka,“ říká Zdeněk Lébl.

„Stejně tak ani sebelepším výcvikem nezměním jeho přirozené instinkty.“ Proto by lidé měli být k nevidomým ohleduplní i v tomto směru. Pokud jdou na vycházku se psem, je lepší se nevidomému s vodícím psem vyhnout v dostatečné vzdálenosti.

Problémem může být i dobře míněné pohlazení vodícího psa cizím člověkem. Je třeba vždy myslet, že pes je s nevidomým v neustálém plném psychickém nasazení, a tak ho jakékoliv silné vnější podněty zásadním způsobem ruší.

„Pes vodí svého majitele tak, že se vyhýbá samostatně překážkám, kterým se vyhnout lze a označuje zastavením ty, které se obejít nedají. Tento úkol se musí vodícím psům doslova dostat pod kůži,“ vysvětluje Hana Jasenovcová. Překážky v chůzi jsou všechna místa, která nelze překonat bez nebezpečí zakopnutí, naražení, pádu nebo i přejetí autem.

Nezbytné dovednosti vodícího psa

Ovladatelnost na vodítku v klidu a za pohybu – obraty a polohy psa v klidu (sedni, lehni, vstaň).

Aport, odložení a ponechání psa o samotě, přivolání.

Chování psa na veřejných prostranstvích, průchod skupinou osob, lhostejnost ke zvukovým, pachovým a zrakovým vjemům.

Zahájení a udržení směru, tempa a změny směru a přerušení chůze.

Označení chodníku, převádění přes vozovku, chůze po schodech, eskalátor, travelátor.

Vyhýbání překážkám po obou stranách chůze, vysokým překážkám a překážkám pod úrovní terénu, pohyblivým překážkám a průchod zúženým prostorem.

Vyvedení z nepřehledné situace, chůze mimo chodníky.

Nalezení přechodu pro chodce, schodů, eskalátoru nebo travelátoru, dveří, zastávky MHD, chodníku a výtahu.

Nástup a výstup v dopravních prostředcích a cestování v nich.

Znalost naučených tras (typicky kolem 10).

Pes se také musí naučit spolehlivě označovat zastavením vstup z chodníku do vozovky, začátek schodiště, zaparkované auto na chodníku, chráněný i nechráněný výkop nebo lešení aj. Pokud pes převádí majitele přes vozovku, je to vždy na jeho pokyn. To je ovšem někdy problém.

„Na přechodech se semaforech je to v pohodě, protože většinou mají zvukový signál, ale na obyčejném přechodu si často řidiči neuvědomují, že dávají přednost nevidomému, a tak po zastavení zablikají. To je samozřejmě úplně zbytečné. Zatím jen málo řidičů nám dá zvukový signál klaksonem,“ konstatuje Zdeněk Lébl. „Největším problémem jsou elektromobily, které prakticky ani neslyšíme.“

Opakování a zdokonalování

Pes ale není stroj, podobně jako člověk si musí své schopnosti a dovednosti trénovat.

„Můj labrador Toník zvládá i třeba podávání věcí, které mi upadnou. Na povel nalezne přechod přes vozovku a umí i své nacvičené trasy, kterými chodíme a těmi mne sám vede. Ale i tak se každoročně účastníme výcvikového soustředění, které pořádá fond Mathilda a kde si se svými psy procvičujeme a případně i vylepšujeme dovednosti,“ říká Zdeněk Lébl.

Foto: Roman Mašín

Na výcvikových soustředěních se navíc nevidomí majitelé psů pravidelně setkávají a vyměňují si zkušenosti a tipy pro lepší spolužití se svými psy. Není to povinnost, ale pro majitele i psy je to neocenitelná příležitost.

Běžně lidé chodí se psy na cvičiště a tam jejich případné chyby opraví trenér. U nevidomých je to trochu problém. Proto jsou mnozí nevidomí v trvalém kontaktu s těmi, kteří jim psa vycvičili.

„S Hankou Hoškovou, která mého Toníčka vycvičila, si jednou za měsíc až dva zavoláme, sejdem se a chodíme po Praze, cvičíme a Hanka opravuje moje případné chyby,“ konstatuje Zdeněk Lébl.

Všechno něco stojí

Vodící pes je pro nevidomého nejen spolupracovník, ale také v mnoha případech i jediný člen rodiny. A nejen to. Vodící pes se svou ekonomickou hodnotou řadí k těm nejdražším, podobně jako psi policejní nebo armádní.

„Vodící pes je v Česku zařazen mezi kompenzační pomůcky a úřady práce poskytují nevidomým lidem příspěvek na pořízení vycvičeného psa,“ vysvětluje Hana Jasenovcová. S tím, že vodící pes musí splňovat podmínky dané zákonem a vyhláškou, kde je uvedeno všech třicet čtyři dovedností vodícího psa.

Vycvičený vodící pes stojí mezi 200-300 tisíci korun, v zahraničí je to minimálně 20 000 eur, tedy přes půl milionu korun.

„Já jsem si úřední cestou zažádal o psa jako o kompenzační pomůcku. Normálně stát hradí devadesát procent hodnoty a zbytek si musí sehnat sám nevidomý,“ říká Zdeněk Lébl.

„Nadační fond Mathilda, který mi psa vycvičil, sám shání pro své klienty sponzory, a ti pak uhradí zbylých deset procent hodnoty psa přímo fondu.“ Nadační fond Mathilda ročně vycvičí a předá novým majitelům průměrně 10 vodících psů.